

ОЛЬГА ІГОРІВНА БЕЗПАЛОВА,

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра поліцейської діяльності та публічного адміністрування;

 <https://orcid.org/0000-0003-2886-695X>,
e-mail: besolgigo@gmail.com

**ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ПРАВОВОГО
РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

Охарактеризовано відмінності у повноваженнях, наданих органам поліції в мирний час і під час протидії внутрішнім загрозам воєнного стану. Визначено загальне коло прав громадян, що порушуються під час дії правового режиму воєнного стану внаслідок ведення активних бойових дій, окупації окремих регіонів та населених пунктів. Систематизовано ті права громадян, обов'язок щодо недопущення порушення, захисту та відновлення яких покладається саме на органи поліції. Окреслено пріоритетні напрями діяльності органів поліції щодо забезпечення прав громадян під час воєнного стану, виникнення яких зумовлено саме дією цього правового режиму, введеного в результаті повномасштабного вторгнення на територію нашої держави. Охарактеризовано особливості реалізації кожного з виокремлених напрямів. Аргументовано необхідність вироблення дієвих алгоритмів дій поліцейських в умовах активних бойових дій та на деокупованих територіях.

Ключові слова: правовий режим, воєнний стан, поліція, права громадян, охорона, захист, взаємодія, ефективність.

Оригінальна стаття

ВСТУП. Ефективність забезпечення прав громадян залежить від наявності дієвого механізму їх охорони та захисту, елементами якого виступають нормативно-правова база, система уповноважених суб'єктів, правовий інструментарій (форми та методи їх діяльності), гарантії тощо. Одним із ключових суб'єктів, до головних завдань яких належить захист прав і свобод людини, виступають органи Національної поліції України. Саме від того, наскільки ефективною буде діяльність органів поліції щодо охорони та захисту прав і свобод громадян, безпосередньо залежить стан законності і правопорядку в нашій державі, тобто функціонування відповідного безпекового середовища в державі в цілому та в її окремих регіонах. Тобто діяльність органів поліції сьогодні має соціально-орієнтований (публічно-сервісний) характер, що підтверджується цілою низкою відповідних нормативно-правових актів (Національною стратегією у сфері прав людини, Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», Законом України «Про Національну поліцію» тощо)¹.

Введення 24 лютого 2022 р. на всій території України правового режиму воєнного стану в результаті військового вторгнення російської федерації на територію нашої держави визначило особливий порядок функціонування органів державної влади, зокрема органів поліції. Варто зазначити, що у зв'язку із введенням воєнного стану перед органами та підрозділами поліції постала низка нових завдань, що не були притаманні їм у мирний час, виникнення яких було обумовлено веденням активних бойових дій, окупацією окремих територій нашої держави та вчиненням

від 25.08.2015 № 501/2015 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501/2015> (дата звернення: 15.09.2022). Втратив чинність; Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 15.09.2022); Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 15.09.2022).

¹ Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ Президента України

окупантами значної кількості воєнних злочинів, юридична відповідність за які передбачена нормами як національного, так і міжнародного законодавства. Зважаючи на це, особлива підвищена увага з боку органів поліції має приділятися саме оперативному та своєчасному наданню якісних поліцейських послуг у сфері охорони та захисту прав громадян під час воєнного стану.

Необхідно враховувати, що одночасно із введенням Указом Президента України особливого порядку роботи органів державної влади під час правового режиму воєнного стану запроваджено тимчасові зумовлені загрозою обмеження конституційних прав і свобод людини та громадянина. Метою введення цих обмежень є відвернення загрози, відсіч збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності¹. Тобто у цьому випадку йдеться не про негативний характер обмежень з метою порушення відповідних прав і свобод, а про сприяння відповідним органам державної влади та місцевого самоврядування в максимально ефективному виконанні покладених на них обов'язків (Безпалова, 2022, с. 337). Отже, органи та підрозділи поліції під час виконання покладених на них обов'язків в умовах правового режиму воєнного стану повинні приділяти особливу увагу саме неухильному дотриманню прав і свобод громадян, недопущенню їх незаконного обмеження та відновленню порушених прав.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. *Мета* статті полягає у встановленні особливостей діяльності органів поліції щодо забезпечення прав громадян в умовах правового режиму воєнного стану в Україні, визначенні кола пріоритетних напрямів такої діяльності, виробленні пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення законодавства в цій сфері. Зважаючи на сформульовану мету, *завданнями* наукової статті є: характеристика діяльності органів поліції щодо забезпечення прав громадян в умовах правового режиму воєнного стану; опрацювання алгоритмів дій поліцейських в умовах активних бойових дій та на деокупованих територіях; окреслення пріоритетних напрямів діяльності поліції під час воєнного стану; визначення проблемних моментів,

пов'язаних із виконанням органами та підрозділами поліції покладених на них завдань.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. Різноманітні аспекти, присвячені специфіці забезпечення прав громадян, зокрема в діяльності органів та підрозділів поліції, знайшли своє висвітлення у наукових працях таких учених, як О. Алексеева, О. Безпалова, Є. Гетьман, М. Голуб, С. Денисюк, О. Джафарова, Ж. Завальна, І. Задоя, О. Кобзар, Є. Кобрусєва, І. Кубарієв, Р. Максаківа, О. Музичук, К. Недря, С. Онопрієнко, О. Панова, В. Повідіш, В. Пчелін, Ю. Разметаєва, О. Соколенко, М. Старинський, А. Танько, С. Тарасов, Л. Фоміна, Н. Цибульнік, С. Шатрава та ін. У працях названих науковців ґрунтовно проаналізовано зміст прав і свобод громадян, надано класифікацію вказаних прав та їх вичерпну характеристику, охарактеризовано механізм забезпечення прав громадян, виокремлено систему органів державної влади та місцевого самоврядування, на які покладається обов'язок щодо охорони та захисту прав громадян, розкрито інституційні можливості органів та підрозділів поліції як одного з основних суб'єктів забезпечення прав громадян, встановлено особливості надання поліцейських послуг та здійснення органами поліції публічно-сервісної (або соціально-орієнтованої) діяльності. Особлива увага приділялася проблемним питанням, що виникають під час діяльності органів поліції щодо забезпечення прав громадян, та шляхам їх вирішення. Варто зазначити, що з початку у 2014 р. антитерористичної операції на Сході України, пов'язаної з тимчасовою окупацією частини території України та військовою агресією російської федерації в окремих районах Донецької і Луганської областей, у наукових колах недостатня увага приділялася дослідженню проблемних питань, що виникають у зв'язку з необхідністю оновлення підходів до організації діяльності органів поліції у сфері забезпечення законності та правопорядку, охорони і захисту прав громадян. Крім того, зважаючи на запровадження у лютому 2022 р. правового режиму воєнного стану на всій території України, на нашу думку, на особливу увагу заслуговує опрацювання сучасних механізмів забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони та його складових елементів, зокрема органів поліції під час виконання покладених на них завдань в умовах правового режиму воєнного стану, а саме у сфері забезпечення прав людини. Власне, наведене і зумовлює необхідність проведення відповідного наукового дослідження.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Досягнення поставленої мети дослідження вимагає

¹ Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 // Президент України : офіц. сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 15.09.2022).

використання відповідної методології, що виступає дієвим інструментом пошуку нових наукових знань. Саме завдяки обранню правильного арсеналу загальнотеоретичних та спеціальних наукових методів можливо забезпечити науково обґрунтоване поєднання суб'єктивних та об'єктивних аспектів пізнання, усвідомити особливості гносеологічної взаємодії об'єкта і суб'єкта. Використання гносеологічного методу дозволило розкрити особливості діяльності органів поліції щодо захисту прав громадян під час правового режиму воєнного стану, охарактеризувати відмінності в повноваженнях, наданих органам поліції в мирний час і під час протидії внутрішнім загрозам воєнного стану. Метод сходження від абстрактного до конкретного дав можливість встановити фактори, завдяки яким органами поліції було суттєво зменшено кількість адміністративних і кримінальних правопорушень, учинення яких превалювало в мирний час. За допомогою такого загальнонаукового методу, як аналіз, визначено загальне коло прав громадян, що порушуються під час дії правового режиму воєнного стану внаслідок ведення активних бойових дій, окупації окремих регіонів та населених пунктів. Методи індукції та дедукції дозволили систематизувати ті права громадян, обов'язок щодо недопущення порушення, захисту та відновлення яких покладатиметься саме на органи поліції. Використання методів групування, системно-структурного та узагальнення дозволило окреслити пріоритетні напрями діяльності органів поліції щодо забезпечення прав громадян під час воєнного стану, виникнення яких зумовлено саме дією цього правового режиму, введеного в результаті повномасштабного вторгнення на територію нашої держави. Метод системного аналізу дозволив охарактеризувати особливості реалізації кожного з виокремлених напрямів. Методи документального та статистичного аналізу використано з метою висвітлення кількісних та якісних показників діяльності окремих органів і підрозділів поліції у сфері охорони та захисту прав громадян під час воєнного стану. За допомогою системно-функціонального методу уточнено особливості реалізації органами поліції повноважень щодо фіксації та розслідування воєнних злочинів, посилення евакуаційних механізмів держави, надання поліцейських послуг усім категоріям населення та приділення поліцейськими підвищеної уваги використанню додаткових гарантій охорони та захисту прав громадян. Порівняльно-правовий метод дозволив аргументувати необхідність вироблення дієвих

алгоритмів дій поліцейських в умовах активних бойових дій та на деокупованих територіях, зокрема щодо: розмінування територій і будівель слідчо-оперативними групами, обладнаними пересувними криміналістичними лабораторіями; виявлення колаборантів та диверсійних груп; фіксації та документування воєнних злочинів залежно від їх типу; розслідування окремих видів військових злочинів; здійснення заходів поліцейського піклування з урахуванням суттєвого збільшення кола осіб, які потребують таких заходів; перевірки транспортних засобів на автошляхах і блокпостах; пошуку безвісно зниклих осіб. Отже, використання обраної сукупності методів наукового пізнання створило необхідні передумови для проведення якісного дослідження, в якому забезпечено оптимальне поєднання наукової та практичної складових.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. У нових реаліях сьогодення на перший план висувуються питання забезпечення такого стану національної безпеки держави, за якого буде створено належні передумови для захисту національних інтересів і територіальної цілісності. Крім того, слід звернути увагу, що наявність ефективної державної політики у сфері забезпечення національної безпеки має вирішальне значення в запобіганні та нейтралізації загроз правам, свободам і законним інтересам громадян (Hetman, Kobrusieva, Dzhaferova, 2022, p. 168).

Невід'ємною складовою механізму забезпечення прав громадян є наявність належного інституційного механізму, тобто системи суб'єктів, до повноважень яких належить реалізація заходів щодо охорони та захисту прав громадян, а також їх відновлення в разі порушення та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, тобто здійснення відповідних правових процедур, порядок здійснення яких регулюється відповідними адміністративно-правовими нормами. У цьому контексті слушною є позиція О. Соколенко (2012, с. 38), яка зазначає, що «адміністративно-правове регулювання виявляється щодо всіх форм і засобів захисту прав громадян в Україні, визначаючи організацію та встановлюючи правові процедури системи адміністративного судочинства, діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, виконання рішень міжнародних судових установ, оскарження у зверненнях громадян, а також діяльності прокуратури, органів внутрішніх справ й інших правоохоронних органів». Варто зазначити, що основним призначенням правоохоронних органів є захист та охорона фундаментальних прав і

свобод людини та громадянина (Panova et al., 2020, p. 82). Тому однією зі складових інституційного механізму забезпечення прав громадян виступають органи поліції.

Діяльність органів поліції під час дії правового режиму воєнного стану, на відміну від мирного часу, корегується залежно від тих завдань, що ставить перед ними держава з метою протидії внутрішнім загрозам воєнного стану. Завдання та функції правоохоронних органів, зокрема органів Національної поліції, можуть коригуватися відповідно до вимог, що висуваються у конкретний період до цих органів з урахуванням загроз і небезпек, які на цей момент стоять на заваді реальному забезпеченню законності та правопорядку в державі (Безпалова, 2021, с. 33). Слід звернути увагу, що діяльність органів поліції в умовах правового режиму воєнного стану ускладнюється тим фактом, що поліцейські виконують покладені на них обов'язки в умовах підвищеного ризику, що водночас супроводжується суттєвим емоційним хвилюванням. У цьому випадку необхідно, щоб на державному рівні у відповідних нормативно-правових актах було чітко визначено алгоритм дій поліцейських під час активних бойових дій та на деокупованих територіях, оскільки від їх результативності, беззаперечно, залежить стан внутрішньої безпеки держави. Тобто коригування державної політики у будь-якій сфері суспільного життя, зокрема у правоохоронній, повинно відбуватися з урахуванням інтересів суспільства, що превалюють на цьому етапі (Tsyhanov et al., 2020, p. 160). Крім того, важливим моментом, який обов'язково має бути вирішений на законодавчому рівні, є неухильне кореспондування прав та обов'язків поліцейських, які їм надаються в умовах правового режиму воєнного стану, зважаючи на істотне розширення компетенції поліцейських.

Основним нормативно-правовим актом, положення якого визначають особливості діяльності органів поліції під час воєнного стану, є Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Відповідно до цього нормативно-правового документа органи Національної поліції під час уведення режиму воєнного стану сприяють діяльності військової адміністрації, суду, органів прокуратури, юстиції тощо, перед військовою адміністрацією звітують про стан законності, боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території¹. Такі заходи органи

та підрозділи поліції здійснюють паралельно з тими повноваженнями, якими вони наділені на законодавчому рівні. У розділі IV Закону України «Про Національну поліцію» визначено коло повноважень поліції, якими наділені відповідні органи та підрозділи поліції з метою виконання покладених на них обов'язків.

Останні події в нашій країні актуалізували потребу в пошуку і впровадженні нових підходів щодо реформування правоохоронних органів в Україні (Кобзар, 2016, с. 4). Запровадження на всій території України воєнного стану зумовило потребу в оновленні законодавства та виробленні концептуально нових підходів до організації діяльності органів поліції. Необхідність у реалізації вказаних заходів підтверджується позицією в наукових колах, відповідно до якої найважливішими елементами ефективного державного управління є: 1) гнучке й однозначне законодавство; 2) активне впровадження новітніх стратегій і засобів, ефективність яких підтверджена на міжнародному рівні (Shatrava et al., 2020, p. 65). У контексті діяльності органів поліції на перший план висуваються завдання щодо коригування форм і методів їх роботи, оптимізації кола їх повноважень, вироблення нових критеріїв оцінювання ефективності їх діяльності, оновлення підходів до охорони та захисту прав громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань (Безпалова, 2021), посилення державного механізму гарантування дотримання прав і свобод окремих категорій громадян (Zadoia et al., 2021). У зв'язку з уведенням на території нашої держави правового режиму воєнного стану було ухвалено Закон України «Про внесення змін до законів України “Про Національну поліцію” та “Про Дисциплінарний статут Національної поліції України” з метою оптимізації діяльності поліції, в тому числі під час дії воєнного стану» від 15 березня 2022 р. № 2123-IX, яким органи поліції наділено додатковими повноваженнями з метою створення належних умов для протидії внутрішнім загрозам воєнного стану. Так, додатковими повноваженнями поліцейських під час воєнного стану є такі:

– поліцейський за письмовим запитом одержує від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб державної форми власності інформацію, необхідну для виконання завдань і повноважень поліції, зокрема про військовополонених;

¹ Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII // БД

«Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 15.09.2022).

– конвоювання осіб, затриманих за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі, а також охорона їх у залі суду;

– поліцейський може утримувати в ізоляторах тимчасового тримання осіб, затриманих за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень, осіб, щодо яких як запобіжний захід застосовано тримання під вартою, осіб, підданих адміністративному арешту, а також обвинувачених і засуджених;

– здійснення поліцейським оперативного розмінування: виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів;

– техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події (зокрема пов'язаної з пожежами) та спеціальні вибухотехнічні роботи за фактами скоєння вибухів, надходження повідомлень про виявлення підозрілих вибухонебезпечних предметів, загрозу вибуху;

– представництво та виконання зобов'язань України в Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерполі;

– співробітництво з Європейським поліцейським офісом (Європол);

– збір біометричних даних осіб шляхом дактилоскопіювання;

– здійснення адміністративного нагляду відповідно до закону¹.

Здійснення органами та підрозділами поліції наведених вище додаткових повноважень під час несення служби поліцейськими сприятиме стабілізації оперативної обстановки з огляду на особливий режим виконання службових обов'язків. Переважна більшість заходів, що вчиняються поліцейськими в межах реалізації додаткових повноважень, має оперативний характер, окремі заходи – превентивний і профілактичний характер, проте всі вони спрямовані на забезпечення належного стану публічного порядку та забезпечення прав громадян.

В умовах конфліктів проблеми поваги, додержання, реалізації та захисту прав людини набувають інших вимірів, ніж у мирний час (Разметаєва, 2018, с. 261), усвідомлення яких дозволяє чітко визначити спрямованість пра-

воохоронних органів щодо використання відповідного правового інструментарію. Повертаючись безпосередньо до діяльності органів поліції щодо забезпечення прав громадян під час воєнного стану, хотілося б спочатку зупинитися на визначенні тих прав громадян, що порушуються під час дії цього правового режиму. До них можна віднести такі: 1) право на життя, захист від катувань і поганого поводження; 2) право на справедливий суд, право на правову допомогу (що було зумовлено, зокрема, обмеженим доступом жертв конфлікту до правосуддя); 3) право на приватність; 4) право на свободу пересування; 5) право на свободу й особисту недоторканність; 6) право на свободу думки, совісті й віросповідання; 7) право на свободу мирних зібрань; 8) право на свободу об'єднань; 9) право власності; 10) право на гідний рівень життя; 11) право на освіту; 12) право на протидію дискримінації; 13) права внутрішньо переміщених осіб (зокрема щодо доступу до соціальних послуг і державної допомоги, оформлення документів); 14) права жінок; 15) права дітей; 16) права людей з інвалідністю; 17) права осіб із проблемами психічного здоров'я; 18) право на участь в управлінні державними справами (зокрема шляхом участі в голосуванні) (Безпалова, 2019, с. 155). Звісно, охороною та захистом порушених під час дії воєнного стану прав громадян опікуються не лише органи Національної поліції. Це питання має комплексний характер, а отже, компетенцією щодо охорони, захисту та відновлення прав громадян наділені багато органів державної влади (як центральних, так і місцевих), органів місцевого самоврядування, військових адміністрацій та інституцій громадянського суспільства.

Що стосується органів поліції, то на них покладається обов'язок щодо недопущення порушення та відновлення (фіксація випадків порушення прав громадян, їх розслідування та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності) таких прав громадян: право на життя; право на протидію катуванням, жорсткому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню; право власності; право на свободу та особисту недоторканність (стосується переважно звільнення заручників та відновлення їх прав, забезпечення прав дітей, зокрема фіксація випадків незаконного вивезення українських дітей окупантами на територію російської федерації з метою їх усиновлення); право на правову допомогу; право на свободу мирних зібрань і об'єднань. Варто звернути увагу, що актуальність забезпечення органами поліції

¹ Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2123-IX // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20> (дата звернення: 15.09.2022).

саме окресленого переліку прав людини зумовлена тим фактом, що саме вони переважно порушуються під час воєнного стану внаслідок ведення активних бойових дій, окупації окремих регіонів та населених пунктів. Проте, звісно ж, це не виключає необхідності охорони та захисту тих прав громадян, що порушуються внаслідок учинення, так би мовити, «стандартних» адміністративних та кримінальних правопорушень (тобто тих правопорушень, що вчинювалися і в мирний час). Звісно, кількість таких правопорушень істотно зменшилася, що зумовлено низкою об'єктивних факторів: уведенням комендантської години, наявністю блокпостів, збільшенням кількості присутності поліцейських та військовослужбовців у громадських місцях, великою кількістю переміщених осіб тощо.

Зважаючи на викладене, вважаємо за доцільне окреслити пріоритетні напрями діяльності органів поліції щодо забезпечення прав громадян під час воєнного стану, виникнення яких зумовлено саме дією цього правового режиму, введеного в результаті повномасштабного вторгнення на територію нашої держави:

- 1) фіксація та кваліфікація воєнних злочинів в Україні;
- 2) розслідування воєнних злочинів в умовах активних бойових дій;
- 3) розмінування територій і будівель;
- 4) охорона публічного порядку та забезпечення публічної безпеки;
- 5) виявлення випадків учинення проти-правних дій стосовно дітей;
- 6) використання сучасних інформаційних технологій, систем і засобів захисту інформації;
- 7) психологічне забезпечення діяльності органів поліції в умовах воєнного стану та надання поліцейськими первинної психологічної допомоги різним категоріям громадян.

Звісно, зазначеними напрямами не обмежується діяльність органів поліції, проте, на нашу думку, вони є ключовими, оскільки спрямовані на забезпечення максимально широкого кола прав громадян, що порушуються внаслідок військового вторгнення в Україну. Вважаємо за доцільне коротко охарактеризувати кожен із них та встановити, для охорони, захисту або відновлення якого права громадян він існує.

Фіксація та кваліфікація воєнних злочинів в Україні. Дії щодо кваліфікації злочину саме як воєнного відбуваються з метою чіткого встановлення фактів масового та серйозного порушення комбатантами або прирівняними до них особами норм міжнародного гуманітарного права. Д. Монастирський, Міністр внутрішніх справ України, зазначив, що з початку

повномасштабного вторгнення 24 лютого і по 24 травня включно в Україні офіційно зареєстровано близько 20 000 воєнних злочинів, скоєних російськими військами, з них понад 13 500 злочинів було зафіксовано саме слідчими органів поліції¹. Наразі відсутня статистична інформація щодо кількості вчинених воєнних злочинів на території України, оскільки фіксація та документування таких випадків відбуваються щоденно, а зважаючи на велику кількість деокупованих населених пунктів, можна очікувати істотного збільшення кількості підтверджених і зафіксованих випадків. До воєнних злочинів можна віднести, зокрема, ракетні обстріли об'єктів цивільної та критичної інфраструктури, умисні вбивства мирного населення, катування, жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання, зґвалтування, примушення військовополонених служити у збройних силах ворожої сторони, позбавлення військовополонених права на справедливий судовий процес, знищення або привласнення майна, що належить мирному населенню (мародерство), використання забороненої міжнародними конвенціями зброї тощо. Варто зазначити, що внаслідок учинення воєнних злочинів у їх сукупності відбувається грубе порушення всіх прав і свобод людини та громадянина, що закріплені в Конституції України та відповідних міжнародних нормативно-правових актах. Отже, саме органи поліції (у складі слідчо-оперативних груп, які оснащені пересувними криміналістичними лабораторіями, криміналістів) спільно з органами Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Служби безпеки України вживають відповідні заходи, спрямовані на фіксацію та документування воєнних злочинів залежно від їх типу (захист місця злочину, збереження доказів, проведення фото- та відеофіксації, опитування свідків) з метою їх наступної передачі до національних судів та Міжнародного кримінального суду. Слід наголосити, що саме від правильності кваліфікації злочину як воєнного безпосередньо залежить ефективність його розслідування.

Розслідування воєнних злочинів в умовах активних бойових дій. За даними Офісу Генерального прокурора, «з початку повномасштабного вторгнення Росії 24 лютого 2022 року і

¹ З початку війни в Україні зареєстровано понад 20 тисяч воєнних злочинів – МВС // Слово і діло : сайт. 25.05.2022. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/05/25/novyna/suspilstvo/pochatku-vijny-ukrayini-zareyestrovano-20-tysyach-vijskovykh-zlochyniv-mvs> (дата звернення: 15.09.2022).

до 2 серпня правоохоронні органи зареєстрували понад 38 714 кримінальних проваджень щодо злочинів, пов'язаних із російською агресією, з них понад 25 323 – щодо воєнних злочинів. Воєнні злочини призвели до загибелі 6 662 цивільних українців, більше 8 500 поранено – це лише офіційно зареєстровані факти. Підозру у вчиненні воєнних злочинів уже отримали 135 людей, із них 15 – полонені, решта – заочно. До суду дійшли справи щодо 13 російських військових, засуджено шістьох»¹. Основною метою розслідування воєнних злочинів є притягнення до відповідальності осіб, винних у їх учиненні, зокрема вище політичне та військове керівництво країни-агресора. Звісно, завдання щодо безпосереднього розслідування військових злочинів покладається на прокуратуру, проте що стосується роботи з доказовою базою, перевірки відеоматеріалів, аналізу ракетних ударів, то у цьому випадку необхідна конструктивна взаємодія слідчих поліції та прокурорів. Слід звернути увагу, що переважна більшість проваджень за фактами воєнних злочинів відкрита в місцях, де ведуться активні бойові дії, а також на деокупованих територіях. Варто зазначити, що на початку військового вторгнення в Україну був практично відсутній ефективний механізм розслідування воєнних злочинів, проте станом на сьогодні завдяки міжнародній підтримці вже напрацьовано національну практику розслідування воєнних злочинів.

Розмінування територій і будівель. Перш за все слід зазначити, що існують два види розмінування: оперативне та гуманітарне. Розмінування у військових цілях, оперативне розмінування, обмежується проробленням проходів у мінних полях для виконання бойових завдань, а гуманітарне розмінування охоплює цілу низку видів діяльності щодо усунення мінної небезпеки та ризику, пов'язаного з вибухонебезпечними предметами². Станом на сьогодні в Україні широко застосовуються

обидва види розмінування, що зумовлено як триваючим досі етапом активних бойових дій, так і необхідністю відновлення належного функціонування деокупованих територій, прифронтових областей, територій, що знаходяться під ракетними обстрілами, та місць попередньої дислокації російських військових. Слід зазначити, що органи поліції на законодавчому рівні наділені повноваженнями щодо здійснення саме оперативного розмінування, обов'язок щодо здійснення якого покладено на вибухотехнічні підрозділи.

Як зазначає начальник управління піротехнічних робіт та гуманітарного розмінування Департаменту реагування на надзвичайні ситуації Державної служби України з надзвичайних ситуацій О. Бондар, «майже половина території нашої держави потенційно була забруднена мінами та вибухонебезпечними предметами. На цей час нам потенційно небезпечну територію з 300 тисяч квадратних кілометрів скорочено до 185 тисяч квадратних кілометрів. Всього з початку війни здійснено понад 25 тисяч залучень, виявлено й вилучено понад 192 тисячі вибухонебезпечних предметів, зокрема понад 2 100 авіаційних бомб. Обстежено територію майже 70 тисяч гектарів»³. До процесів розмінування території та будівель, що здійснюються працівниками Державної служби України з надзвичайних ситуацій, залучається також особовий склад Національного поліції та Національної гвардії. Що стосується участі саме органів поліції в розмінуванні (огляд місця подій за фактами ракетно-бомбових ударів та артилерійських обстрілів, розмінування деокупованих територій), то відповідно до статистичних даних станом на сьогодні «підрозділами поліції було вилучено понад 120 тисяч вибухонебезпечних об'єктів, оглянуто близько 10 тисяч гектарів, кількість виїздів – близько 15 тисяч»⁴. Отже, вибухотехнічні підрозділи органів поліції беруть безпосередню участь у відновленні належного функціонування об'єктів критичної інфраструктури, автошляхів та житлових будинків, відновлюючи порушені права громадян і

¹ Розслідування воєнних злочинів: інтерв'ю з керівником «Департаменту війни» // Експертний центр з прав людини : сайт. 09.08.2022. URL: <https://ecpl.com.ua/news/21261/> (дата звернення: 15.09.2022).

² Приходько Ю. П. Особливості взаємодії органів Національної поліції з громадськими організаціями щодо гуманітарного розмінування // Електронний репозитарій Національної академії внутрішніх справ : сайт. URL: http://109.237.87.242/bitstream/123456789/16046/1/АКТУАЛЬНІ%20ПИТАННЯ%20КРИМІНАЛІСТИКИ_p193-197.pdf (дата звернення: 15.09.2022).

³ Потенційно небезпечну територію, забруднену мінами та вибухонебезпечними предметами вдалось скоротити вдвічі, до 185 тисяч квадратних кілометрів // Портал МВС : сайт. 0.09.2022. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/news/potenciino-nebezpecnu-teritoriyu-zabrudnenu-minami-ta-vibuxonebezpecnimi-predmetami-vdalos-skorotiti-vdvici-do-185-tisyac-kvadratnix-kilometriv> (дата доступу: 15.09.2022).

⁴ Там само.

попереджаючи завчасно потенційні порушення в майбутньому.

Охорона публічного порядку та забезпечення публічної безпеки. Одним із факторів, що може здійснити негативний вплив на стан забезпечення публічного порядку та публічної безпеки у мирний час, є проведення масових заходів, участь в яких бере велика кількість людей (Pchelina et al., 2019, p. 240). Проте що стосується збройних конфліктів, то кількість таких факторів істотно вище, що вимагає залучення додаткових сил та використання значно ширшого кола правових інструментів.

У межах реалізації цього напрямку на органи поліції додатково покладається обов'язок щодо: забезпечення публічного порядку на деокупованих територіях; недопущення випадків мародерства та затримання мародерів у разі їх виявлення; здійснення заходів поліцейського піклування з урахуванням суттєвого збільшення кола осіб, які потребують таких заходів; перевірки транспортних засобів на автошляхах та блокпостах; здійснення контролю за дотриманням правил зберігання та носіння вогнепальної зброї; виявлення та затримання осіб, які перебувають у розшуку; пошуку безвісно зниклих осіб тощо.

Як приклад ефективності функціонування блокпостів можна навести таку інформацію станом на 5 липня 2022 р.: протягом дії воєнного стану на блокпостах поліцейськими було виявлено понад 300 осіб, які перебували у розшуку, а також 900 зниклих автомобілів, встановлено 2 713 підозрілих осіб, які, ймовірно, причетні до диверсійної та колабораційної діяльності¹. Тому можна погодитися з позицією В. Аброськіна (2019, с. 59), який зазначає, що соціально-правове значення діяльності органів Національної поліції України як суб'єкта забезпечення публічної безпеки в умовах антитерористичної операції (а отже, на нашу думку, і в умовах воєнного стану) полягає в такому: «1) завдяки ефективно організованій і спланованій профілактичній діяльності досягається високий рівень публічної безпеки в державі та окремих її регіонах; 2) у результаті провадження профілактичних заходів суттєво знижується рівень злочинності та вчинення адміністративних правопорушень; 3) підвищується рівень довіри громадян до Націона-

льної поліції; виникає відчуття безпеки та захищеності і, як результат, знижується соціальна напруга в суспільстві; 4) створюються умови для економічного зростання, підвищення рівня життя, залучення інвестиційних ресурсів в економіку країни, зокрема іноземних, створення нових робочих місць, оскільки регіон з низьким рівнем злочинності та правопорушень завжди був привабливим для інвесторів і підприємців; 5) поступово відбувається формування суспільства нового типу, члени якого позбавлені девіантного мислення та поведінки, з усвідомленням необхідності дотримання закону, прав та свобод інших громадян, що стає нормою, відхилення від якої засуджується суспільством». Отже, превентивна діяльність органів поліції, яка здійснюється відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», водночас сприяє підтриманню належного стану публічного порядку та безпеки в умовах воєнного стану, дозволяє виявляти факти правопорушень, характерних для цього правового режиму (мародерство, диверсійна та колабораційна діяльність, торгівля гуманітарною допомогою), і, як наслідок, сприяє зменшенню кількості адміністративних та кримінальних правопорушень, учинення яких є характерним для мирного часу.

Виявлення випадків учинення протиправних дій стосовно дітей. Серед основних прав дитини, що порушуються в умовах будь-якого збройного конфлікту, можна виокремити такі: право на життя, право на охорону здоров'я, право на освіту, право на захист, право вибору місця проживання, право на захист від усіх форм насилля тощо. Необхідність приділення особливої уваги саме виробленню механізмів забезпечення прав дитини в умовах воєнного стану зумовлена віком дітей, через який вони не здатні самостійно приймати свідомі рішення та нести за них відповідальність, тобто вони є вразливою категорією населення. Зважаючи на це, діти потребують особливої уваги з боку держави. Відповідно до статистичних даних станом на 1 червня 2022 р. «з початку війни слідчими Нацполіції було розпочато 393 кримінальні провадження щодо злочинів, що були вчинені російськими військовими, і внаслідок цих злочинів постраждало 588 дітей. З них 162 дитини загинуло, 232 дитини було поранено, і 103 – наразі рахуються як безвісти зниклі діти»². Це свідчить про те, що

¹ Воєнні злочини. Робота Національної поліції під час воєнного стану // УКРІНФОРМ : сайт. 05.07.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3521738-voenni-zlocini-robota-nacionalnoi-policii-pid-cas-voennogo-stanu.html> (дата звернення: 15.09.2022).

² Захист прав дітей під час війни: протидія насильству // УКРІНФОРМ : сайт. 01.06.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/>

органами поліції постійно вживаються заходи щодо створення належного безпекового середовища для дітей та відновлення їх порушених прав.

Майже щодня з моменту запровадження воєнного стану на території України реєструються повідомлення про зникнення дітей (переважно під час евакуації або під час обстрілів). Звісно, це стосується переважно тих районів, де ведуться активні бойові дії, та районів, що знаходяться під окупацією або були нещодавно деокуповані. Кожне таке повідомлення потребує негайного вжиття заходів реагування із залученням відповідних ресурсів та правових інструментів. Крім того, велика кількість дітей була без згоди батьків вивезена на територію російської федерації (стосовно певної кількості таких дітей було розпочато процедури щодо їх незаконного усиновлення з порушенням приписів міжнародного законодавства), що вимагає вироблення дієвих механізмів їх повернення. Особливої уваги потребують такі категорії дітей, як діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, діти, які знаходяться на вихованні в інституційних заходах. Як зазначає заступник Міністра внутрішніх справ К. Павліченко, з початку війни за межі України евакуйовано 4 177 дітей – вихованців інституційних закладів, серед яких 2 382 – це діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування¹. Наведене вище вимагає оновлення механізмів надання кваліфікованих медичних і психологічних послуг, посилення евакуаційних механізмів держави та приділення поліцейськими підвищеної уваги використанню додаткових гарантій охорони та захисту прав дітей (проведення поліцейськими ювенальної превенції профілактичних бесід щодо поводження в екстремальних ситуаціях, поводження з вибухонебезпечними предметами, правил безпеки в освітньому середовищі).

Використання сучасних інформаційних технологій, систем і засобів захисту інформації. Повномасштабне вторгнення російської федерації супроводжується не лише веденням активних бойових дій та роботою дисертаційних груп, а й агресією проти України в кіберпросторі. Це супроводжується великою кількістю кібератак на об'єкти критичної інфраструктури та державні інформаційні системи, що в результаті спричинило негативний вплив на функціонування фінансової та банківської

сфер, транспорту, зокрема залізничного, зв'язку тощо. Ще одним негативним результатом кібератак можна назвати дезінформацію населення з метою дестабілізації ситуації в державі в цілому. На органи поліції покладається обов'язок щодо контролю за новинами, що з'являються в засобах масової інформації (зокрема в соціальних мережах і телеграм-каналах), виявлення фейкових новин, інформації, зміст якої може дестабілізувати ситуацію, а також виявлення розповсюджувачів такої інформації, випадків маніпуляцій із банківськими картковими рахунками (Безпалова, 2022, с. 288).

Психологічне забезпечення діяльності органів поліції в умовах воєнного стану та надання поліцейськими первинної психологічної допомоги різним категоріям громадян. В умовах воєнного стану надзвичайно важливим питанням є адаптація системи психологічного забезпечення в органах МВС до сучасних реалій війни, особливо зважаючи на те, що навантаження на поліцейських-психологів зросло в декілька разів. Це зумовлено тим, що психологічна допомога надається різним категоріям громадян: а) поліцейським, які тривалий час перебували в зоні активних бойових дій, під окупацією, в полоні, отримали поранення або втратили своїх рідних; б) людям, які потрапили у стресові ситуації (потерпілі, родичі загиблих, тимчасово переселені родини та внутрішньо переміщені особи). Зважаючи на це, хотілося б наголосити на важливості залучення всіх наявних психологів-поліцейських до надання екстреної психологічної допомоги населенню на щойно деокупованих територіях, у бомбосховищах, на позиціях, а також поліцейським, які пережили стресову ситуацію. Крім того, особливої уваги потребує вироблення механізмів психологічної реабілітації поліцейських.

Варто зазначити, що ефективність реалізації вказаних напрямів діяльності органів поліції щодо забезпечення прав людини під час воєнного стану вимагає оновлення існуючих механізмів взаємодії Національної поліції з громадськістю, органами державної влади, військовими адміністраціями, органами місцевого самоврядування, журналістами, волонтерами та міжнародними організаціями. У результаті це дозволить покращити якість правоохоронних послуг і вирішити значну кількість безпекових проблем.

ВИСНОВОК. Отже, діяльність органів поліції щодо забезпечення прав громадян в умовах правового режиму воєнного стану в Україні має бути орієнтована на підтримання належного стану безпекового середовища для

3496685-zahist-prav-ditej-pid-cas-vijni-protidiana-silstvu.html (дата доступу: 15.09.2022).

¹ Там само.

населення. Повноваження поліції щодо забезпечення прав громадян окреслено у розділі IV Закону України «Про Національну поліцію», проте їх перелік сформульовано з урахуванням функціонування органів та підрозділів поліції в умовах мирного часу. Зважаючи на те, що діяльність органів поліції в умовах правового режиму воєнного стану супроводжується здійсненням заходів щодо протидії внутрішнім загрозам воєнного стану, коло повноважень органів та підрозділів поліції було розширено в результаті ухвалення Закону України «Про внесення змін до законів України “Про Національну поліцію” та “Про Дисциплінарний статут Національної поліції України” з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану». Це дозволило створити необхідні передумови для виконання органами та підрозділами поліції покладених на них завдань щодо стабілізації оперативної обстановки з огляду на особливий режим виконання службових обов'язків, що ускладнюється внаслідок ведення активних бойових дій, окупації окремих регіонів та населених пунктів, а також необхідністю проведення фільтраційних заходів на деокупованих територіях. Переважна більшість заходів, що вчиняються поліцейськими в межах реалізації додаткових повноважень, має оперативний характер, окремі заходи – превентивний та профілактичний характер, проте всі вони спрямовані на забезпечення належного стану публічного порядку та забезпечення прав громадян.

Специфіка діяльності органів поліції в умовах воєнного стану, на відміну від їх діяльності в мирний час, зумовлена також переліком прав і свобод громадян, порушення яких притаманне саме під час дії такого правового режиму. Отже, діяльність органів поліції в умовах воєнного стану спрямована на недопущення порушення та відновлення (зокрема фіксація випадків порушення прав громадян, їх розслідування та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності) таких прав громадян: право на життя; право на протидію катуванням, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню; право власності; право на свободу та особисту недоторканність (стосується переважно звільнення заручників та відновлення їх прав, забезпечення прав дітей, зокрема фіксація випадків незаконного вивезення українських дітей окупантами на територію російської федерації з метою їх усиновлення); право на правову допомогу; право на свободу мирних зібрань та об'єднань.

На нашу думку, до пріоритетних напрямів діяльності органів поліції щодо забезпечення прав громадян під час воєнного стану, виникнення яких зумовлено саме дією правового режиму, введеного в результаті повномасштабного вторгнення на територію України, можна віднести такі: фіксація та кваліфікація воєнних злочинів в Україні; розслідування воєнних злочинів в умовах активних бойових дій; розмінування територій і будівель; охорона публічного порядку та забезпечення публічної безпеки; виявлення випадків учинення протиправних дій стосовно дітей; використання сучасних інформаційних технологій, систем і засобів захисту інформації; психологічне забезпечення діяльності органів поліції в умовах воєнного стану та надання поліцейськими первинної психологічної допомоги різним категоріям громадян. У межах наукового дослідження охарактеризовано зміст кожного з виокремлених напрямів, що дозволило акцентувати увагу на найбільш проблемних моментах та запропонувати шляхи їх вирішення. Це дозволить підвищити якість правоохоронних послуг і вирішити значну кількість безпекових проблем.

У результаті аналізу особливостей діяльності органів поліції щодо забезпечення прав дітей в умовах воєнного стану зроблено висновок, що реалії сьогодення вимагають вироблення дієвих алгоритмів дій поліцейських в умовах активних бойових дій та на деокупованих територіях, зокрема щодо: розмінування територій і будівель слідчо-оперативними групами, обладнаними пересувними криміналістичними лабораторіями; виявлення колаборантів і диверсійних груп; фіксації та документування воєнних злочинів залежно від їх типу (захист місця злочину, збереження доказів, проведення фото- та відеофіксації, опитування свідків); розслідування окремих видів військових злочинів; здійснення заходів поліцейського піклування з урахуванням суттєвого збільшення кола осіб, які потребують таких заходів; перевірки транспортних засобів на автошляхах та блокпостах; пошуку безвісно зниклих осіб.

Перспективними напрямами наукових досліджень є особливості взаємодії органів та підрозділів поліції з громадськістю, органами державної влади, військовими адміністраціями, органами місцевого самоврядування, журналістами, волонтерами та міжнародними організаціями у сфері охорони та захисту прав громадян, що перебувають в зоні активних бойових дій, на окупованих та нещодавно деокупованих територіях.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Аброськін В. В. Адміністративно-правові засади забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки в умовах антитерористичної операції : монографія. Харків : Фоліо, 2019. 285 с.
2. Безпалова О. І. Забезпечення прав громадян як пріоритетний напрям діяльності органів поліції в Україні (на прикладі функціонування інформаційної підсистеми «CUSTODY RECORDS»). *Право і безпека*. 2021. № 3 (82). С. 29–37. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2021.3.03>.
3. Безпалова О. І. Перспективні шляхи підвищення ефективності підготовки поліцейських до виконання покладених на них обов'язків в умовах правового режиму воєнного стану // Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец. фіз. підготовки ф-ту № 3, Наук. парк «Наука та безпека». Харків, 2022. С. 287–288.
4. Безпалова О. І. Поняття, зміст та особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції // *Police activity in Ukraine and European countries: modern standards and unification options : collective monograph*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2021. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-185-5-1>.
5. Безпалова О. І. Проблемні моменти, пов'язані із наданням та отриманням гуманітарної допомоги під час дії правового режиму воєнного стану в Україні // *Multidisciplinary academic notes. Theory, methodology and practice : The XVII International Scientific and Practical Conference (May 3–6, 2022, Tokyo, Japan)*. Tokyo, 2022. Pp. 335–338. DOI: <https://doi.org/10.46299/ISG.2022.1.17>.
6. Безпалова О. І. Проблемні питання, пов'язані з дотриманням прав людини під час проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил. *Адміністративне право і процес*. 2019. № 12. С. 154–159. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.29>.
7. Кобзар О. Ф. Адміністративно-правове регулювання поліцейської діяльності в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2016. 418 с.
8. Разметаєва Ю. С. Доктрина та практика захисту прав людини : навч. посіб. Київ : ФОП Голембовська О. О., 2018. 362 с.
9. Соколенко О. Л. Захист прав громадян у діяльності правоохоронних органів України: адміністративно-правові засади : монографія. Харків : Ніка Нова, 2012. 532 с.
10. Hetman Ye., Kobrusieva Ye., Dzhafarova O. Administrative and legal regulation of the national security system of Ukraine. *Journal of Law and Political Sciences*. 2022. Vol. 30, Iss. 1. Pp. 167–180.
11. Panova O. A., Tanko A., Povydysh V. V., Aliksieieva O. V. Law Enforcement Agencies in the System of Entities of Protection and Defense of Human Rights. *Amazonia Investiga*. 2020. Vol. 9, Iss. 30. Pp. 77–83. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.30.06.8>.
12. Pchelin V., Fomina L., Maksakova R., Kubariiev I. Foreign experience in providing public security and order by police during mass events and the possibility of using it in Ukraine. *Asia Life Sciences*. 2019. No. 2. Pp. 233–246.
13. Shatrava S., Tsybulnyk N., Bezpалova O., Muzychuk O. Public Administration as a Form of Realization of Public Authority. *Amazonia Investiga*. 2020. Vol. 9, Iss. 30. Pp. 60–66. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.30.06.6>.
14. Tsyhanov O., Chumachenko I., Panova I., Golub M. Public Policy in the Sphere of Activity of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: Approaches to Determining the Essence and Content. *Amazonia Investiga*. 2020. Vol. 9, Iss. 28. Pp. 159–165.
15. Zadoia I., Denysyuk S., Tanko A., Nedrya K. Analysis of the International Experience in Providing Administrative Services to the Population: What Relevance for its Enforcement in Ukraine? *DIXI*. 2021. Vol. 23, No. 1. DOI: <https://doi.org/10.16925/2357-5891.2021.01.07>.

Надійшла до редакції: 16.09.2022

Прийнята до опублікування: 24.09.2022

REFERENCE

1. Abroskin, V. V. (2019). *Administrative and legal principles of ensuring public safety by the National Police of Ukraine in the conditions of an anti-terrorist operation*. Folio.
2. Bezpалova, O. I. (2019). Problematic issues related to the observance of human rights during the conduct of an anti-terrorist operation/operation of the Joint Forces. *Administrative Law and Process*, 12, 154-159. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.29>.
3. Bezpалova, O. I. (2021). Ensuring the citizens' rights as a priority area of police activity in Ukraine (on the example of the information subsystem "CUSTODY RECORDS" functioning). *Law and Safety*, 3(82), 29-37. <https://doi.org/10.32631/pb.2021.3.03>.
4. Bezpалova, O. I. (2022, May 26). *Prospective ways to improve the effectiveness of training police officers to perform their duties under the legal regime of martial law* [Conference presentation abstract].

International scientific and practical conference “Training of law enforcement officers in the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine under martial law”, Kharkiv, Ukraine.

5. Bezpalova, O. I. (2022, May 3-6). *Problematic points related to the provision and receipt of humanitarian aid during the legal regime of martial law in Ukraine* [Conference presentation abstract]. The XVII International Scientific and Practical Conference “Multidisciplinary academic notes. Theory, methodology and practice”, Tokyo, Japan. <https://doi.org/10.46299/ISG.2022.1.17>.

6. Bezpalova, O. I. (2021). The concept, content and features of the administrative and jurisdictional activity of the police. In *Police activity in Ukraine and European countries: modern standards and unification options*. Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-185-5-1>.

7. Hetman, Ye., Kobrusieva, Ye., & Dzhafarova, O. (2022). Administrative and legal regulation of the national security system of Ukraine. *Journal of Law and Political Sciences*, 30(1), 167-180.

8. Kobzar, O. F. (2016). *Administrative and legal regulation of police activity in Ukraine* [Doctoral dissertation, Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs].

9. Panova, O. A., Tanko, A., Povydysh, V. V., & Aliksieieva, O. V. (2020). Law Enforcement Agencies in the System of Entities of Protection and Defense of Human Rights. *Amazonia Investiga*, 9(30), 77-83. <https://doi.org/10.34069/AI/2020.30.06.8>.

10. Pchelin, V., Fomina, L., Maksakova, R., & Kubariev, I. (2019). Foreign experience in providing public security and order by police during mass events and the possibility of using it in Ukraine. *Asia Life Sciences*, 2, 233-246.

11. Razmietieva, Yu. S. (2018). *Doctrine and practice of human rights protection*. FOP Holembovska O. O.

12. Shatrava, S., Tsybulnyk, N., Bezpalova, O., & Muzychuk, O. (2020). Public Administration as a Form of Realization of Public Authority. *Amazonia Investiga*, 9(30), 60-66. <https://doi.org/10.34069/AI/2020.30.06.6>.

13. Sokolenko, O. L. (2012). *Protection of citizens' rights in the activities of law enforcement agencies of Ukraine: administrative and legal principles*. Nika Nova.

14. Tsyhanov, O., Chumachenko, I., Panova, I., & Golub, M. (2020). Public Policy in the Sphere of Activity of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: Approaches to Determining the Essence and Content. *Amazonia Investiga*, 9(28), 159-165.

15. Zadoia, I., Denysyuk, S., Tanko, A., & Nedrya, K. (2021). Analysis of the International Experience in Providing Administrative Services to the Population: What Relevance for its Enforcement in Ukraine? *DIXI*, 23(1). <https://doi.org/10.16925/2357-5891.2021.01.07>.

Received the editorial office: 16 September 2022

Accepted for publication: 24 September 2022

ОЛЬГА ИГОРЕВНА БЕСПАЛОВА,

доктор юридических наук, профессор,

заслуженный деятель науки и техники Украины,

Харьковский национальный университет внутренних дел,

кафедра полицейской деятельности и публичного администрирования;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2886-695X>,

e-mail: besolgigo@gmail.com

ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ПОЛИЦИИ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ПРАВ ГРАЖДАН В УСЛОВИЯХ ПРАВОВОГО РЕЖИМА ВОЕННОГО ПОЛОЖЕНИЯ В УКРАИНЕ

Охарактеризованы различия в полномочиях, предоставленных органам полиции в мирное время и при противодействии внутренним угрозам военного положения. Определен общий перечень прав граждан, нарушаемых во время действия правового режима военного положения в результате активных боевых действий, оккупации отдельных регионов и населенных пунктов. Систематизированы те права граждан, обязанность по недопущению нарушения, защиты и восстановления которых возлагается именно на органы полиции. Обозначены приоритетные направления деятельности органов полиции по обеспечению прав граждан во время военного положения, возникновение которых обусловлено именно действием этого правового режима, введенного в результате полномасштабного вторжения на территорию нашего государства. Охарактеризованы особенности реализации каждого из выделенных направлений. Аргументирована необходимость разработки действенных алгоритмов полицейских действий в условиях активных боевых действий и на деокупированных территориях.

Ключевые слова: *правовой режим, военное положение, полиция, права граждан, охрана, защита, взаимодействие, эффективность.*

OLHA IHORIVNA BEZPALOVA,

*Doctor of Law, Professor,
Honored Science and Technology Figure of Ukraine,
Kharkiv National University of Internal Affairs,
Department of Police Activity and Public Administration;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2886-695X>,
e-mail: besolgigo@gmail.com*

PRIORITY AREAS OF POLICE BODIES' ACTIVITY IN ENSURING THE CITIZENS' RIGHTS IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW LEGAL REGIME IN UKRAINE

The specifics of the activities of the police bodies regarding the protection of citizens' rights during the legal regime of martial law have been disclosed. The differences in the powers granted to police bodies in peacetime and during countermeasures against internal threats of martial law have been characterized. Factors, due to which the police authorities significantly reduced the number of administrative and criminal offenses, the commission of which prevailed in peacetime have been established.

The general circle of citizens' rights, which are violated during the operation of the legal regime of martial law as a result of active hostilities, occupation of certain regions and settlements, has been defined. Those rights of citizens whose duty to prevent violation, protection and restoration rests with police bodies have been systematized. The priority directions of the police authorities' activities in ensuring the rights of citizens during martial law have been outlined, the emergence of which is due to the action of this legal regime introduced as a result of a full-scale invasion of the territory of our state. The peculiarities of the implementation of each of the selected directions have been characterized. Quantitative and qualitative indicators of the activity of individual police bodies and divisions in the field of protection of citizens' rights during martial law have been presented. The specifics of the implementation of powers by police bodies to record and investigate war crimes, strengthening the evacuation mechanisms of the state, providing police services to all categories of the population, and paying increased attention by the police to the use of additional guarantees of protection and protection of citizens' rights have been clarified. The need to develop effective algorithms for police actions in conditions of active hostilities and in de-occupied territories has been argued, in particular regarding: demining of territories and buildings by investigative-operational groups equipped with mobile forensic laboratories; identification of collaborators and sabotage groups; recording and documenting war crimes depending on their type; investigation of certain types of war crimes; implementation of measures of police custody, taking into account the significant increase in the number of persons who need such measures; inspections of vehicles on highways and roadblocks; searching for missing persons.

Keywords: *legal regime, martial law, police, citizens' rights, protection, defence, interaction, efficiency.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Безпалова О. І. Пріоритетні напрями діяльності органів поліції щодо забезпечення прав громадян в умовах правового режиму воєнного стану в Україні. *Право і безпека*. 2022. № 3 (86). С. 13–25. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.3.01>.

Citation (APA): Bezpalova, O. I. (2022). Priority areas of police bodies' activity in ensuring the citizens' rights in the conditions of martial law legal regime in Ukraine. *Law and Safety*, 3(86), 13–25. <https://doi.org/10.32631/pb.2022.3.01>.